

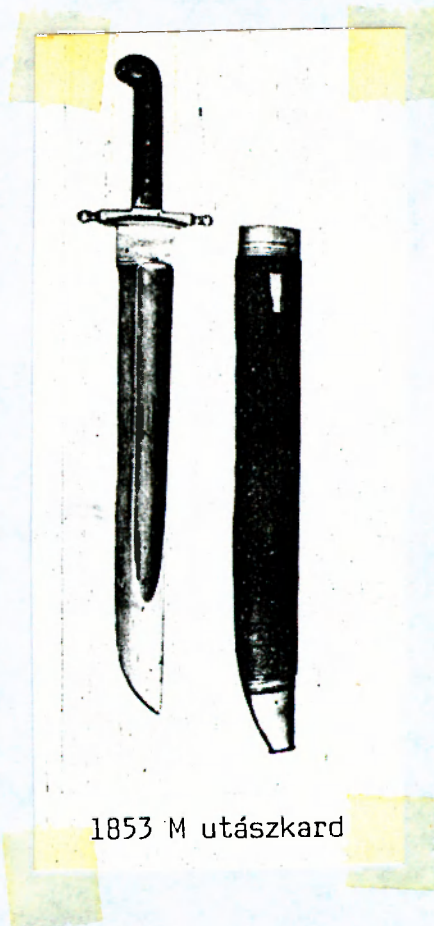
AZ 1853 M OSZTRAK-MAGYAR UTÁSZKARD

Kenyeres Dénes alezredes

MH Szentgyörgyi Dezső Harcászati Repülőezred

A műszaki jelvények leírása után a műszakiak fegyvereivel, részint munkaeszköznek is használt szűrő-vágó eszközeivel kívánok foglalkozni. Az ősi magyar fegyver a kard a XIX. század végén, s főleg a XX. század elején lassan kiszorult a katonai arzenálból. A múlt század közepén azonban még a műszaki (utász) katonák speciális kardot is viseltek. Az Osztrák Birodalom hadseregében - méreteit és formáját tekintve is - különös fegyvert, az 1853 M. utászkardot rendszeresítették, az utász alakulatok katonái részére. Ez a kard fegyverként és szerszámként egyaránt szolgálta viselőjét. Méreteihez képest ugyan igen súlyos, így közelharcra alkalmatlan volt, inkább súlytani lehetett vele mint vágni. Az új utászkard sok tekintetben különbözött az előző században használt sajkás szablyától, jobban megfelelt a műszaki alakulatok által támasztott különleges követelményeknek.

Az utászkard jellegénél, formájánál fogva a gyalogsági fegyverek csoportjába tartozott. Eredetileg az utászok részére készült, de nem csupán ők használták: viselték még a sorgyalogságnál a század és zászlóalj dobosok és kürtösök, a vadászgyalogság kürtösei, a szekeresek, a sebesültvivők, majd jóval később a tüzérek is. Az 1870-es években az utászkard viselőinek körét kiszélesítették. Az új kardon már nem volt fűrész fogazás, viszont sokkal nehezebb, ormót-

1853 M utászkard

lanabb volt elődeinél.

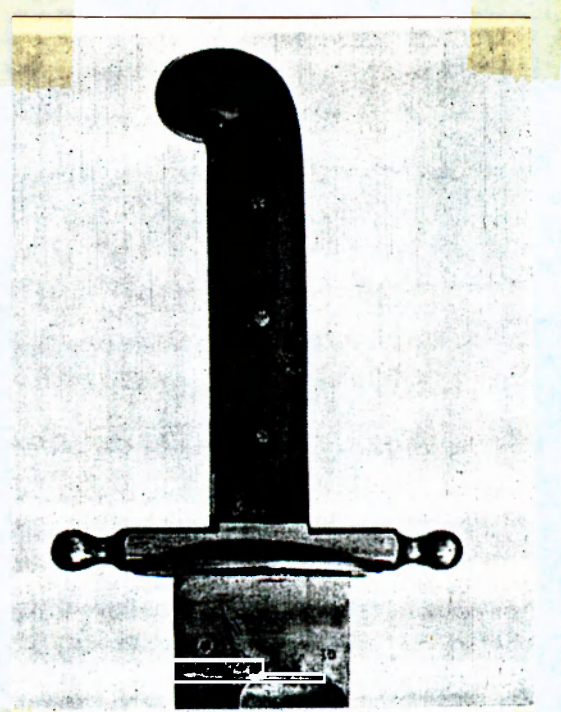
Az 1853 M. utászkard részletes leírása: fő részei a penge, a markolat és a hüvely.

A penge a pengenyakkal van a markolathoz erősítve. Foka egyenes és egyélű, egyik lapján homorvájat van maratva a pengébe. Az él a penge végénél hirtelen és röviden lecsapott íveléssel hajlik a fok felé, ahol döfésre alkalmas hegyet képez. Sokrendeltetésű, bárdszerű - az eredeti rendeltetésének megfelelő - munkaeszköz. 55 mm széles pengéjének egyik oldala teljesen sima, a másik oldalán 28 mm széles vércsatorna húzódik 320 mm hosszán. A penge vastagsága a keresztvasnál 8 mm (!), középen 5 mm. A penge hossza 460 mm, a markolaté 164 mm. A kard teljes hossza 625 mm, hüvellyel együtt 632 mm. A penge szélessége csaknem végig egyforma, csak a hegyénél hajlik ívben a fok felé. Anyaga finomított, fényesített rugóacél. A gyűjteményemben található utászkard krómozott (eredetileg nem volt az), a penge jobb oldalán a gyártó cég megnevezése szerepel vésett nagybetűkkel (A. STRIBNY. GF.)

A markolat a kard megfogására és forgatására, valamint a kézfej megóvására szolgál. Részei: a védővas, a háritólap és a markolathéjak.

A markolat borítása rászegecselte fekete színű szarulemez-ből készült (4 szegecs rögzíti a fém részhez). Vége az él felé kigömbölyödik. 1888-tól a fogantyút fából készítették. A keresztvas vastag, egyenes, két végén 13 mm átmérőjű vasgömbökkel; hossza 130, szélessége 30 mm.

A keresztvas alatt helyezkedik el a háritóvas, melynek bal

1853 M utászkard markolat

oldalán 2.T.D. jelzés olvasható.

A kard puhafa hüvelyét feketített lősőrrel vonták be. Alakja pontosan követi a penge alakját. Tartozéka a vas szíjkarika és a tartó gomb alul helyezkedik el. A hüvely végét 105 mm hosszú vasbádóg saru zárja le, melynek vége egyenes. A kardhüvely hossza 475 mm, szélessége 76 mm.

Az utász kard tömege a hüvely nélkül 1.18 kg, teljes tömege 1.64 kg.

Az utász kardot a hüvelyre fűzött, bőrből készült, a viselést szolgáló ún. "papucs" egészítette ki. Ennek felső részén volt az a bőr nyílás, melyen keresztül a derékszíjra lehetett illeszteni a fegyvert. A kardot a derék bal oldalán, lóháton pedig a csípő hátsó felén viselték.

A kézi tusában való személyes védekezésen kívül, az utász kard a tábori munkák végzésére is szolgált. Alkalmas volt dróttakadályok, kisebb nem robbanó műszakizár-elemek átvágására, rombolására. Súlyánál fogva a deszka és a fa hasogatására is lehetett használni. A század elején a rendszerből kivont kard ma sem csak múzeumok, magángyűjtemények féltve őrzött büszkesége - én magam is láttam itt-ott magánházaknál házi szerszámként, vagy bizonyos átalakítás után (vékonyítás, rövidítés) pl. répa, egyéb takarmány vágására használni. Volt egy olyan példányom is, melynél át volt lyukasztva a pengefoka.

Felhasznált irodalom:

Dr. Csillag Ferenc: Kardok történelmünkben (Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1971.)

Lugosi József - Temesváry Ferenc: Kardok (Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1988.)

Tankönyv az egyéni önkéntesek számára II. rész; Fegyver és Lőszak. 7. kiadás (Budapest, 1913.)

Kedves Gyula: Az 1853 M utász kard = Military Modell Magazin, 1991. II. próbaszám

Lugosi József: A kardfélék Magyarországon a szabványosítás kezdetétől napjainkig = Hadtörténeti Múzeum értesítője 2. (Budapest, 1987.)